

ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ

УДК 811. 161. 2'38

БОНДАРЕНКО Алла Іванівна,
докторант кафедри сучасної української
мови Інституту філології Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка
e-mail: alla_bon@ukr.net

ТЕМПОРАЛЬНА КОНОТАЦІЯ ЯК ЧИННИК УТВОРЕННЯ Й ФУНКЦІОНУВАННЯ СЛОВЕСНИХ ОБРАЗІВ ЧАСУ В ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті окреслено проблему вивчення тих видів конотації, які виникають завдяки текстово-дискурсивним відношенням в інтерсеміотичному просторі культури. Обґрунтовано необхідність пошуку асоціативних зв'язків лексико-семантичних одиниць, які співвідносяться зі світоглядними категоріями простору й часу, у світлі нових лінгвістичних парадигм. Уведено в науковий обіг поняття темпоральної конотації, здійснено пошук її мовних та дискурсивних механізмів. Як носії конотем часу вивчено біблійні слова-символи, утворені на основі загальних назв, а також онімів «Христос», «Марія», «Мойсей», «Іуда», «Плат», «Голгофа» та ін. На прикладі імпліцитних маркерів художнього часу, структурованих за допомогою символіки Святого Письма, розкрито роль зазначеного різновиду конотації в побудові та реалізації аксіологічної функції словесних образів суспільно-історичного часу в поетичних текстах ХХ століття. Виявлено, що символи Біблії містять конотем часу в семантичній структурі, оскільки їх асоціативно пов'язано із сакральною історією. Знайдено контекстуальні індикатори темпорально конотованих словесних одиниць. Розкрито роль вербального та історичного контекстів в актуалізації конотативної семантики темпоральності. Доведено, що темпоральна конотація утворюється завдяки діалогічним зв'язкам у середовищі лінгвокультури й закріплюється в мові як системи, набуваючи статусу узуальної.

Ключові слова: темпоральна конотація, маркери художнього часу, словесний образ часу, функціонально-семантичне поле темпоральності, біблійна символіка, лінгвокультура.

Постановка проблеми. З огляду на багатоаспектність питання конотації підтримуємо думку тих мовознавців, які не обмежують указане поняття лише мовною природою. У сучасних енциклопедичних словниках, наприклад, запропоновано широке розуміння аналізованого явища. Зокрема, у «Лінгвістичній енциклопедії» О. Селіванової (Полтава, 2011) звернено увагу на соціальні, ідеологічні та культурні чинники конотації [1, с. 281]. Не викликає сумніву її динамічний характер, пов'язаний із функціонуванням мови як системи, її взаємодією з соціокультурним середовищем, перебуванням художніх текстів в інтерсеміотичному просторі, тому актуальність розгляду конотації вбачаємо у вивченні взаємодії текстів із різними типами контекстів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовознавчі студії сучасних українських, російських, білоруських лінгвістів засвідчують спрямування проблеми конотації в річище етнолінгвістики, лінгвокультурології. У монографіях С. Єрмоленко «Мова і українознавчий світогляд» (К., 2007) [2] та В. Жайворонка «Українська етнолінгвістика. Нариси» (К., 2007) [3] приділено увагу конотації з погляду функціонування символів української етно-, лінгвокультури. Праця білоруської дослідниці В. Маслової «Когнітивна лінгвістика» (Мінськ, 2008) містить висновки про місце й роль конотації в структуруванні концептуальної лінгвокультурної картини світу. Вона стверджує, що конотативний зміст

номінативних одиниць, охоплений у концепті, відображає «уявлення носіїв конкретної культури про явище, яке стоїть за словом у всій різноманітності його асоціативних зв'язків» [4, с. 79]. Російські вчені В. Костомаров та Н. Бурви́кова в дослідженні «Старі бурдюки й молоде вино. Зі спостережень над російським слововживанням кінця ХХ століття» (СПб., 2001) висловлюють думку про те, що приращення сенсу, експресії, емотивності забезпечують логоепістемі, які розкривають новий зміст крізь призму соціально-культурної історії народу [5, с. 48].

Визначення раніше не вивчених частин загальної проблеми. Оскільки нині під конотацією розуміють не тільки додаткові щодо денотативно-сигніфікативного змісту слова емоційні, експресивні, оцінні та стилістичні компоненти, а й інші типи асоціацій [6, с. 123], природно постає питання про характер асоціативних комплексів слів-символів, зокрема тих, семантика яких співвідносна з такими важливими світоглядними категоріями, як час і простір. У світлі новітніх лінгвістичних парадигм перед мовознавцями постає проблема вивчення тих видів конотації, які мають не власне мовну, а текстово-дискурсивну природу.

Метою цієї наукової розвідки є розгляд ролі конотації як чинника побудови та функціонування словесних образів часу в поетичних текстах ХХ століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вербалізація відомостей про час відбувається через окреслення змін, які дають змогу судити про його хід. Соціокультурний контекст буття української нації в ХХ столітті, наповненому суспільно значущими подіями, стимулює утворення широкого репертуару темпоральних маркерів – словесних образів часу. Останні кваліфікуємо як текстові фрагменти, що є носіями структурних ознак, які становлять предмет, об'єкт й основу зіставлення; категорійної часової семантики; функцій, властивих художньому мовленню. До утворення вказаних структур надаються мовні знаки лінгвокультури: символіка Святого Письма, історична лексика антропологічного змісту, рослинна й тваринна, колірна символіка, побутовизми, суспільно-політична лексика тощо (загальні назви), а також низка онімів (антропоніми, міфоніми, астіоніми, комоніми, гідроніми, ороніми й ін. – див. докладніше : А. Бондаренко «Темпоральність у поетичній мові ХХ століття» (Ніжин, 2013)). Використання символіки як основи мікрообразів суспільно-історичного часу пояснюємо тим, що поетична мова ХХ століття презентує риси модернізму, значна роль у якому належить дієгетичним процесам. Окрім цього, символи мають світоглядну природу, а отже, здатність до узагальнення, що є підґрунтям для вироблення словесно-естетичної історіософської інформації. З огляду на обсяг публікації докладніше розглянемо словообрази часу, утворені на основі біблійної символіки.

У поезіях ХХ століття зафіксовано елементи функціонально-семантичного поля темпоральності, в основу яких покладено символи Біблії: *рай*, *пекло*, *хрест* та ін. й похідні. Конотеми часу формуються на їхній семантичній периферії завдяки асоціаціям із сакральною історією. Зазначену актуалізацію пояснюємо функціонуванням згаданих логоепістем в українській лінгвокультурі. Події і сакральної, і національної історії ХХ століття мають драматичний характер, тому мовні знаки Святого Письма служать письменникам формою аксіологічного виміру сучасних подій. У складі мікрообразів часу згадані лексеми використано як мовнохудожні форми на позначення національно-історичних випробувань часу класової боротьби й репресій, панхронічних суспільно-політичних процесів, а також як засоби характеристики суб'єктів української історії.

Слово *рай* перебуває в семантико-синтаксичних зв'язках із лексикою, що містить семи негативної емотивно-психологічної оцінки (*кривавий*, *страшний*, *пекло*): *О цей короткий, цей кривавий рай, а потім знов голодний крик: карай! Карай і край!* (Є. Маланюк); *Чи замолю свій гріх перед народом, що знову пекло в нашому раю?* (Л. Костенко). У такий спосіб сенсоопозиційні поняття *раю* (референційна площа сакрального) і *пекла* (сфера інфернального) зближуються, формуючись у структурі мовних образів крізь призму уявлень про бажане й дійсне в історії України: *Хвали ті заходи каральні, що на землі створили «рай»* (Юрій Клен); *Бодай ви пропали, синочки, були б ви здорові, у пеклі запеклім, у райському раї страшнім* (В. Стус). Лексема *рай* та похідні стають об'єктами енантіосемії.

Спрямування семантики номінації *рай* у суспільно-історичне річище пояснюємо тим, що соціалізм, на думку М. Бердяєва, «містить у собі всі риси релігії» [7, с. 278]. Одиниці функціонально-семантичного поля темпоральності, які спираються на лексему *рай* та похідні, ужито з іронічно-пародійним забарвленням на позначення часопростору тоталітарної держави: *Чимчикує із раю репресована Єва... І трюхикає вслід «поражонний в правах» Адам* (Л. Костенко); *Загледіла Єва заборонене яблуко в райському саді і сказала про нього Адамові, і розпорядився відтоді Господь підслуховувати розмови дітей своїх* (М. Холодний). Мовними знаками тоталітарного суспільства є в наведених контекстах слова й словосполучення *вождь, репресований, «поражонний в правах»*.

У структурі одиниць функціонально-семантичного поля темпоральності інтертекстовий елемент біблійного походження *рай*, співвіднесений із універсумом Старого Заповіту, використано або на позначення художньої соціальної моделі майбутнього, або в іронічному та саркастичному планах на окреслення образу суспільно-історичної утопії. Темпоральна конотація лексеми *рай*, асоційованої із сакральною історією, набула рис узуальної, що засвідчено в словникових дефініціях (пор.: «2. Перен. Чудове, спокійне, щасливе життя» [8 ; 3, с. 95]). Її актуалізовано завдяки вербальному й історичному контекстам. У складі темпоральних маркерів поетичної мови слово *рай* перебуває в контекстуальних зв'язках із лексикою, що позначає соціально-патріотичні, суспільно-політичні реалії (пор.: *край, соціалістичний, агітувати*): *Не будь ніколи раю у цім кривавім краю* (П. Тичина); *В соціалістичнім раї є ялинка, є кутя* (Юрій Клен); *Хіба не можна без Вандей? Щоб трупом слався шлях в едем? У рай, як на Голгофу, йдем* (І. Світличний).

Темпоральні маркери, побудовані на основі біблійної символіки, відрізняються від узуальних мовних форм часу, оскільки відображають семантичну взаємодію денотатів реальності, з одного боку, та книжної дійсності – з іншого. Отож можна вести мову про діалогічну, інтертекстуальну природу розглянутих складників темпорального фрагмента поетичної картини світу. Уявлення про несприятливе геополітичне становище України, яке зумовлює характер національно-історичних процесів, узагальнено за допомогою поняття *хреста* («5. Перен. Страждання, випробування, що випали на чийсь долю» [9 ; 11, с. 139]). Указаний символ функціонував у різних культурах ще до Різдва Христового, а в ролі знаків християнства він символізує муку, боротьбу [10, с. 231]. Словникові дефініції засвідчують узуальний характер темпоральної конотації аналізованого слова, пов'язаного з поняттям *життя*. Семантику індивідуально-буттєвої подієвості в поетичних текстах спроектовано в площину оцінки явищ національної історії. Зазначену конотацію актуалізовано за допомогою вербального й історичного контекстів. Пресупозитивні знання, інтегровані в легенді про Ісуса Христа, спроектовані в поетичні форми на позначення історичних випробувань українського народу. Цьому сприяють контекстуальні зв'язки слова *хрест* із лексикою темпорального та просторового змісту (*історія, вік, вічний, Україна, північ, південь, захід, схід*): *Та на груди цієї землі покладає історія із шляхів, племенами протоптаних, вічний хрест* (Є. Маланюк); *На горі в туманах – хрест. Простягає рамена од краю світа до краю, од сходу на захід. У світ упала тінь хреста з півночі на південь. На хресті – людина* (Тодось Осьмачка).

Аналіз темпоральних маркерів засвідчує, що внутрішнє наповнення одиниць поетичної мови, яка вказує на прецедентний текст Біблії, є чинником налагодження контакту між поетичним мовленням та широким культурологічним контекстом. Художньо-онтологічний зміст словообразів часу, пов'язаних зі Святим Письмом, вибудовується завдяки асоціативному потенціалу, виробленому в суспільній свідомості впродовж значного періоду культурного розвитку.

Легенда про Ісуса Христа служить світоглядним, аксіологічним виміром суспільно-політичних змін. У поетичних текстах ХХ століття імпліцитні темпоральні маркери утворено за допомогою міфонімів *Бог, Господь, Христос, Месія* (грецька назва Ісуса Христа) і похідних. Останні перебувають у контекстуальній взаємодії з лексикою на позначення топонімічних та соціально-політичних, суспільно-патріотичних понять; подій драматичного характеру, за якими постають паралелі між долею Ісуса Христа й

українського народу; словами з семантикою бажаності: *Жагу ж зустрінути Месію водою днів не утолить* (Є. Маланюк); *Народ який ще не виколисався не тільки до месіанства* (І. Калинець); *Ти є Месія, котрий терпить муку за гріх сусідський, за криваве зло* (М. Руденко). Міфоантропонім *Месія* в останньому з наведених прикладів позначає український народ, земля якого зазнає зовнішніх посягань.

Моделювання маркерів художнього часу з використанням елементів мовно-ментального простору християнської культури відбувається шляхом актуалізації лексико-семантичних одиниць, пов'язаних з історією життя й смерті Ісуса Христа. Згаданий культурологічний контекст і є тим тлом, на якому у формах художнього мовомислення осягаються історичні події. На думку К. Ясперса, «з'ява Сина Божого є віссю світової історії» [11, с. 32].

Реалізація маркерів суспільно-історичного часу поетичної мови стимулює використання зв'язків усередині універсуму лінгвокультури. Темпорально конотовані оніми біблійного походження *Божжа Мати*, *Богомати*, *Мадонна*, *Марія* («символ життя, світла, мудрості» [12, с. 45]) та поняття історії зближено в семантичній точці драматичності подій. Межі одиниць функціонально-семантичного поля темпоральності визначають вербальні елементи, які підтримують контекстуальні зв'язки з аналізованими міфоантропонімами та продукують поняття суспільно-історичного змісту.

Російська дослідниця Н. Фатеева в праці «Контрапункт інтертекстуальності: інтертекст у світі текстів» зазначає, що однією з особливостей організації художнього часу із залученням ресурсів прецедентних текстів є розширення функції та сфери дії власних імен, що дає можливість навзаєм проектувати різні культурно-історичні середовища й різні життєві й літературно-текстові ситуації на «вічні» тексти, тим самим виходячи за межі одного часу та простору [13, с. 23]. Аналізовані маркери суспільно-історичного часу утворено на основі контекстуальних відношень зазначених міфоантропонімів із вербальними одиницями, що спираються на семи негативної емотивно-психологічної оцінки, стимулюють асоціації з драматичними моментами національного буття; лексикою, яка вказує на епістемологічні й суспільно-патріотичні поняття та сприяє семантичній проекції прецедентних імен на площину уявлень про національну історію: *Маріє, за мертвими виють пси. Так виють, ніби за тими, що вмерли у всі часи. Й між ними – ми. Не за ними* (В. Герасим'юк); *Дивилася Істина з вічної висоти з-під чорного рушника – Чорнобильська наша Мадонна* (І. Драч); *Конттури батьківщини загубленої не обрахованої біографами сльозинки Богоматері* (В. Цибулько).

Аналізовані імпліцитні маркери історії є носіями негативної емотивно-психологічної, морально-етичної й телеологічної оцінок, семантику яких підтримано в макроконтексті поезій: *Поглянула – скрізь тихо, чийсь труп в житах чорніє... Спросоння колосочки: Ой радуйся, Маріє! Спросоння колосочки: побудь, побудь із нами! Спинилась Божжа Мати, заплакала сльозами. Не місяць, і не зорі, і дніти мов не дніло. Як страшно! ...людське серце до краю обідніло* (П. Тичина). Словообрази суспільно-історичного часу, що постали внаслідок контекстуальної взаємодії вказаних власних назв із лексикою негативного емотивного змісту (*плакати*, *плач*, *сльоза* й ін.), окреслюють сутність різних епох національно-історичних випробувань (пор.: *mater dolorosa*). Окрім цього, вони містять світоглядні узагальнення, що стосуються історичного буття української нації. У наведеному прикладі темпоральну маркованість утворення *спинилась Божжа Мати, заплакала сльозами* увиразнено за допомогою конструкцій *чийсь труп в житах чорніє* та *як страшно!...людське серце до краю обідніло*. У такий спосіб створено аксіологічний зріз фрагмента класової боротьби часів громадянської війни.

Конотативну темпоральну семантику інтертекстових елементів увиразнено в ході осмислення прецедентних імен *Мойсей*, *Юда (Іуда)*, *Іскаріот*, *Понтій Пілат (Пілат)*, *Хома* та ін. і похідних від них слів у складі маркерів історії, які розгортають певний тип світосприйняття, де розмито грань між реальним і книжним універсумами. Завдяки онімам, темпорально конотованим через належність до тексту сакральної історії, національне буття окреслено як пронизане розбратом, зрадництвом (пор.: *Юда*, *Іскаріот*), намаганням уникнути

моральної відповідальності (пор.: *Понтій, Пілат*), очікуванням сильного політичного лідера (пор. *Мойсей*) та ін. Аналізовані міфоантропоніми перебувають у контекстуальних зв'язках із топонімами й антропонімами, які вказують на географічний простір України та суб'єктів національного буття; словами на позначення соціально-політичних понять, а також суспільних реалій певної доби; лексикою негативного оцінного змісту: *Воздвигне Вкраїна свого Мойсея – не може ж так бути!* (П. Тичина); *І між ними усі свої люди, все сусіди, свати, земляки. Все Степани, Івани, Іуди, Єнки, Овські, Уки... Павуки* (О. Олесь); *Та рани твої святі, і народові нашому, невірному Хомі, не завадило б торкнутися їх* (І. Калинець); *А хто це там за ширмою в кутку? Од радіації Пілат вмиває руки* (І. Драч); *Як ви забули Корсунь і Пиляву, як вам на греця слава Жовтих Вод, то промінійте славу на халеву, і засміється сам Іскаріот* (Л. Костенко).

Оронім Святого Письма *Голгофа*, перебуваючи в центрі мікрообразів історичного часу, указує на панхронічність подій, що мають суспільний резонанс. Він пов'язаний із подіями сакральної історії, тому містить конотеми часу на семантичній периферії. Його внутрішню наповненість увиразнюють контекстуальні зв'язки з лексемою епістемологічного змісту *правда*, а також словами із семантикою бестіарності та на позначення руйнування (пор.: *звір, пожежа, кров*). У складі мікрообразів часу наведений оронім є носієм відомостей про повторюваність національно-історичних випробувань: *Розп'яв хтось правду на Голгофі знов! Звір бенкетує!* (Тодось Осьмачка); *І в крові, на Голгофі, в муках узрять нас* (Є. Плужник). Зазначена географічна назва референційно пов'язана, з одного боку, із книжним універсумом Біблії, крізь призму мовно-знакового простору якого сформовано оцінку українського буття, встановлено зв'язки між подіями національної та сакральної історії, а з іншого – з епохами революції, громадянської війни та репресивних заходів влади.

У вживанні в поетичних текстах власних назв біблійного змісту Л. Пустовіт убачає авторську інтенцію на переборювання розриву часу: «в поезії часові пласти власних назв перемішано з позицією ліричного суб'єкта, і вони передають його внутрішній світ» [14, с. 52]. Наведені приклади засвідчують, що оніми є формою лінгвокультурного знання, яке спирається на морально-етичні уявлення. Аналіз темпоральної семантики, презентованої в поетичних текстах, розгортає бачення системності християнської лінгвокультури, компоненти якої перебувають в аксіологічній взаємодії.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Як бачимо, вербальні знаки книжної дійсності виявляються зорієнтованими на історичні реалії завдяки темпоральній конотації. Остання завдячує конотемам часу, які виникають через асоціювання відповідних лексем із сакральною історією. Темпоральна конотація постає в дискурсивному просторі лінгвокультури та закріплюється за певними словами-символами в мові, виявляючи узуальний характер. Розглянуті символи біблійного походження, збагачені конотемами часу, вербалізують суспільно-політичні, історіософські уявлення. У такий спосіб темпоральний світ поетичних текстів і біблійний універсум наближуються, у їхніх мовних знаках відображена загальнолюдська сутність історії, яка аксіологічно акцентована як ворожа щодо людини. Суспільно-історичну маркованість указаних слів-символів увиразнено в тропічних синтагмах, які за обсягом дорівнюють переважно одному або кільком реченням. Проаналізовані групи темпоральних маркерів переважають у текстах 20–30-их та 70–80-их років. Історичну семантику вказаних імпліцитних словообразів часу підтримує не тільки вербальний, а й історичний контекст – епохи революції, громадянської війни та репресивних заходів влади, а також чорнобильська катастрофа.

Перспективу подальших досліджень в окресленому напрямі вбачаємо в аналізі словесних образів часу, побудованих на основі інших мовних знаків лінгвокультури.

Список використаної літератури

1. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : [термінологічна енциклопедія] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2006. – 716 с.

2. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд : [монографія] / С. Я. Єрмоленко. – К. : НДІУ, 2007. – 444 с.
3. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика. Нариси : [монографія] / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 262 с.
4. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика / В. А. Маслова. – Минск : ТетраСистемс, 2008. – 272 с.
5. Костомаров В. Г. Старые мехи и молодое вино. Из наблюдений над русским словоупотреблением конца XX века : [монографія] / В. Г. Костомаров, Н. Д. Бурвикова. – СПб. : Златоуст, 2001. – 220 с.
6. Левицкий В. В. Семасиология : [монографія] / В. В. Левицкий. – Винница : Нова книга, 2012. – 680 с.
7. Бердяев Н. Судьба России / Николай Бердяев // Судьба России. Самопознание. – Ростов н / Д : Феникс, 1997. – С. 8–300.
8. Новий тлумачний словник української мови : [у трьох томах] : [укладачі В. Яременко, О. Сліпушко]. – К. : Аконт, 2008. – Т. 1. – 926 с. ; Т. 2. – 928 с. ; Т. 3. – 862 с.
9. Словник української мови : [в 11-ти томах] ; [ред кол. : І. К. Білодід та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970–1980.
10. Словник символів культури України [за заг. редакцією В. П. Коцура, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренка]. – К. : Міленіум, 2002. – 260 с.
11. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Карл Ясперс. – М. : Политиздат, 1991. – 527 с.
12. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : [словник-довідник] / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
13. Фатеева Н. А. Контрапункт интертекстуальности, или Интертекст в мире текстов / Н. А. Фатеева. – М. : Агар, 2000. – 280 с.
14. Пустовіт Л. Словник української поезії другої половини XX століття: семантико-функціональний аспект : [монографія] / Любош Пустовіт. – К. : УНВЦ «Рідна мова», 2009. – 243 с.

References

1. Selivanova, O. O. (2006). Contemporary linguistics: [terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillia (in Ukr.)
2. Yermolenko, S. (2007). Language and Ukrainian studies worldview: [monograph]. Kyiv: NDIU (in Ukr.)
3. Zhaivoronok, V. V. (2007). Ukrainian ehtnolinguistics. Sketches: [monograph]. Kyiv: Dovira (in Ukr.)
4. Maslova, V. A. (2008). Cognitive linguistics. Minsk: TetraSistems (in Rus.)
5. Kostomarov, V. H., & Burvikova, N. D. (2001). Old wineskins and new wine. Observations on Russian word usage in late XX century [monograph]. Saint Petersburg: Zlatoust (in Russ.)
6. Levitski, V. V. (2012). Semasiology [monograph]. Vinnitsa: Nova Knyha (in Rus.)
7. Berdiaev, N. (1997). The Fate of Russia. Self-consciousness. Rostov-na-Donu: Feniks (in Russ.)
8. Yaremenko, V., & Slipushko, O. (Ed.) (2008). The new dictionary of Ukrainian language: [in three volumes]. Kyiv: Akonit (in Ukr.)
9. Bilodid, I. et al (Ed.) (1970–80). The dictionary of Ukrainian language [in eleven volumes]. Kyiv: Naukova Dumka (in Ukr.)
10. Kotsur, V., Potapenko O. & Dmytrenko M. (Ed.) (2002). The dictionary of symbols in Ukrainian culture. Kyiv: Milenium (in Ukr.)
11. Jaspers, K. (1991). The origin and goal of history. Moscow: Politizdat (in Russ.)
12. Zhaivoronok, V. V. (2006). Signs of Ukrainian ethnoculture: [reference dictionary]. Kyiv: Dovira (in Ukr.)
13. Fateeva N. A. (2000). The counterpoint of intertextuality, or, the Intertext in the world of texts. Moscow: Agar (in Russ.)
14. Pustovit, L. (2009). Dictionary of Ukrainian poetry in the late XX century: semantic and functional aspects: [monograph]. Kyiv: UNVC «Ridna Mova» (in Ukr.)

BONDARENKO Alla Ivanivna,

Doctor of Philology, Associate Professor at the Department of Modern Ukrainian Language, Institute of Philology, Taras Shevchenko National University in Kyiv
e-mail: alla_bon@ukr.net

TEMPORAL CONNOTATION AS A FACTOR IN THE FORMATION AND FUNCTIONING OF VERBAL TIME IMAGES IN THE XX CENTURY POETIC TEXTS

Abstract Introduction. *As can be seen from recent linguistic works, many scholars are engaged in the study of the evaluative, emotive as well as the image type of connotation. By connotation, we mean not only emotional, expressive, evaluative and stylistic components, but also other types of associations. As*

the functional-pragmatic and cognitive-discursive paradigms dominate the field, there is a need to analyze those connotation types which are formed due to a text's embeddedness in the intersemiotic space of culture. There is also a need for research into the associative complexes of symbol words, in particular those whose semantics correlates with such important philosophical categories as time and space.

Purpose. *The purpose of the study is to consider the role of connotation in the construction and functioning of verbal time images in XX century poetic texts.*

Methods. *The methods of semasiology and text linguistics are used in the study. These include the modeling of the functional-semantic field, as well as various types of analysis, such as the componential, distributive, contextual and interpretative.*

Results. *The study reveals specific features of temporal connotation in biblical symbol words, which serve as the basis for verbal images of social and historical time. The linguistic and discursive mechanisms of this connotation are examined. The study argues that temporal connotation is formed in discursive space and subsequently becomes fixed in the semantic structure of linguistic signs.*

Originality. *The study presents the first attempt to analyze the kinds of connotation which arise due to a dialogue between texts in the space of linguoculture. It introduces the notion of temporal connotation as a factor in the formation and functioning of verbal time images. It is the first one to examine the structure and axiological function of implicit time markers used in XX century poetic texts, which are based on biblical symbol words.*

Conclusion. *The study reveals that temporal connotation is formed as an association of biblical symbol words with the events in sacred history and defines the semantics of verbal images of national history. They are actualized by cultural presuppositions and supported by the verbal and historical context of the period in which the poetic texts are created. Due to the temporal connotation, the time of the XX century as depicted in poetics texts and the temporality of the biblical universe become equal ontological planes in the evaluative sense. Analysis of the temporal semantics in poetic texts demonstrates the systemic character of Christian linguoculture, components of which interact on an axiological level.*

In the future, this line of research can be extended to analyzing verbal time images based on other linguocultural signs, in particular those which have to do with the mentality, everyday life and customs of the Ukrainian people.

Надійшла до редакції 19.02.2016

Прийнято до друку 25.02.2016

УДК 070(477): 316.64

КОЛІСНИК Юрій Вікторович,

доктор наук із соціальних комунікацій,
професор кафедри журналістики, реклами
та PR-технологій Черкаського національ-
ного університету імені Богдана
Хмельницького
e-mail: kolisnykur@ukr.net

РАДЯНСЬКА НОВОМОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІСТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН (НА ПРИКЛАДІ ЖУРНАЛЬНОЇ ПРЕСИ УРСР 1950–1980 РР.)

У статті досліджено вплив журнальної періодики на свідомість громадян, показано роль преси у формуванні “нової людини, відданої справі Леніна, Комуністичної партії”. Дієвим засобом у цьому була прихована маніпуляція. Здійснювали її через програмування поведінки, насаджування суспільству регламентованої системи цінностей, моральних імперативів та ідеалів. Політичну стратегію КПРС реалізовувала, зокрема, через пресу. Журналіст часто був заручником партійної ідеології, тобто несвідомим маніпулятором.

До методів, якими широко послуговувалися ЗМІ, належали логічні, психологічні, дезінформаційні. Значну роль у зомбуванні мас відігравала новомова, котра сприяла впровадженню тоталітарної ідеології. Маніпулюючи інтересами, потребами, бажаннями, намірами, ЗМІ трансформували суспільну свідомість. Насаджувана ідеологія нейтралізувала життєвий досвід, усувала здатність до критичного аналізу.